

บทที่ 5

บทสรุป

กับระเบิดเป็นอาวุธที่ใช้กันอย่างแพร่หลายตั้งแต่ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการพัฒนารูปแบบและวิธีการใช้ให้มีประสิทธิภาพในการทำลายล้างศัตรูให้สูงขึ้น ในช่วงทศวรรษ 1970 เป็นต้นมากับระเบิดถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางและในปริมาณมหาศาลโดยเฉพาะสงครามกลางเมืองหรือการสู้รบของฝ่ายต่างๆในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ไม่มีกฎหมายและกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศใดๆที่กำหนดแน่ชัดและเป็นที่ยอมรับของนานาชาติในการใช้กับระเบิด โดยเฉพาะกับระเบิดสังหารบุคคลซึ่งมีขนาดเล็กและมีประสิทธิภาพในการทำลายสูงถูกใช้เป็นอาวุธในการป้องกันและรุกราน ใช้ข่มขวัญและเข่นฆ่าฝ่ายตรงข้ามอย่างแพร่หลาย เนื่องจากอาวุธประเภทนี้ไม่สามารถแยกเป้าหมายในการโจมตีได้ ไม่ว่าจะเป็ผลเรือหรือทหาร, เด็ก, ผู้ใหญ่หรือคนชรา, ผู้หญิงหรือผู้ชาย ทุกคนล้วนมีความเสี่ยงที่จะตกเป็นเป้าทำลายเท่าเทียมกัน

หลังสิ้นสุดยุคของสงครามเย็น การสู้รบและสงครามในหลายๆประเทศยุติลง ทุกฝ่ายยุติการสู้รบระหว่างกัน แต่ผลพวงของกับระเบิดยังคงเป็นภัยคุกคามทำลายชีวิตของประชากรในหลายประเทศด้วยกันไม่ว่าจะเป็นในแองโกลา, บอสเนีย, โครเอเชีย, อัฟกานิสถาน, กัมพูชา และโมซัมบิก เป็นต้น ประเทศเหล่านี้ล้วนได้รับผลกระทบจากปัญหากับระเบิดทั้งสิ้น

จากสงครามในอัฟกานิสถาน ทำให้ประชาคมระหว่างประเทศเริ่มตระหนักถึงภัยคุกคามจากกับระเบิดอย่างจริงจังมากขึ้นในช่วงปลายทศวรรษ 1980 โดยสหประชาชาติได้ริเริ่มเข้าไปจัดการกับกับระเบิดในอัฟกานิสถานในปี ค.ศ.1988 ในการสนับสนุนการดำเนินการเกี่ยวกับกับระเบิดเพื่อมนุษยธรรมภายใต้บริบทของโครงการสหประชาชาติเพื่อความร่วมมือในการให้ความช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรม หลังจากนั้นเป็นต้นมาสหประชาชาติได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือประเทศต่างๆที่มีปัญหากับระเบิดในเวลาต่อมา โดยมีหน่วยงานและทบวงการชำนัญพิเศษของสหประชาชาติร่วมรับผิดชอบให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศต่างๆที่ต้องเผชิญกับปัญหาดังกล่าว และเน้นความสำคัญในกิจกรรมการกวาดก้กับระเบิดเพื่อมนุษยธรรมเป็นสำคัญ กล่าวคือ เมื่อกับระเบิดถูกกู้จากผืนดินแล้วต้องมีการทำลายกับระเบิดนั้น ไม่นำกับระเบิดนั้นมาใช้อีก

ประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากภัยระเบิดอย่างมากและมีภัยระเบิดที่ยังรอระเบิดอยู่อย่างมหาศาล คือประเทศกัมพูชา การสู้รบที่ยาวนานกว่า 30 ปี ทั้งการสู้รบกับกองทัพภายนอกและการสู้รบภายในประเทศ ทุกฝ่ายใช้ภัยระเบิดเพื่อเป็นอาวุธในการป้องกันและการรุกรานฝ่ายตรงข้ามอย่างดาดำดิน ทุกฝ่ายฝังภัยระเบิดในทุกสถานที่ที่คาดว่าจะสามารถป้องกันตนเองและทำลายศัตรูได้ ไม่ว่าจะเป็นบริเวณฐานที่มั่นของตนเอง, ตามท้องถนน, บริเวณหมู่บ้าน, สะพาน, โรงเรียน, วัด, แม่น้ำ, ป่าไม้, ทุ่งนา และในชุมชนต่างๆ โดยเฉพาะบริเวณชายแดนกัมพูชา – ไทย และบริเวณจังหวัดแถบชายแดนดังกล่าว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบริเวณฐานที่มั่นและพื้นที่ภายใต้การควบคุมของเขมรแดง ภัยระเบิดถูกใช้มากที่สุดในช่วงของการสู้รบระหว่างเขมรแดงกับรัฐบาลกัมพูชาซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของเวียดนามเหนือตั้งแต่ปี ค.ศ.1979 -1989

เมื่อการสู้รบสิ้นสุดลง ภัยระเบิดที่ฝังอยู่มิได้หยุดการระเบิดไปด้วย จากการประมาณการของสหประชาชาติในช่วงต้นทศวรรษ 1990 นั้น กัมพูชามีปริมาณภัยระเบิดอยู่ประมาณ 8-10 ล้านลูก ภัยระเบิดดังกล่าวส่งผลกระทบต่อประชาชนกัมพูชาในหลายด้าน กล่าวคือ ปัญหาความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน, ปัญหาที่ดินในการเพาะปลูกเพื่อการยังชีพไม่เพียงพอ, ปัญหาการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่สำคัญไม่ว่าจะเป็นป่าไม้หรือแหล่งน้ำทั้งเพื่อนำผลผลิตจากแหล่งทรัพยากรเหล่านั้นมาเป็นอาหารและประกอบอาชีพ, ปัญหาการว่างงาน, ปัญหาความอดอยาก, ปัญหาผู้พลัดถิ่นภายในประเทศและปัญหาผู้ลี้ภัย, ปัญหาการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิของบุคคลในการดำรงชีวิต, การมีเสรีภาพความปลอดภัยในชีวิต, สิทธิในการเดินทางอย่างเสรี, สิทธิในเรื่องที่อยู่อาศัย, สิทธิในการทำงานและสิทธิในการศึกษา เป็นต้น เหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบโยงโยนไปในระดับชาติและระดับนานาชาติ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในระดับชาติเช่น ปัญหาความยากจน, ปัญหาในการพัฒนาเศรษฐกิจ, ปัญหาสังคมเมือง, ปัญหาการฟื้นฟูประเทศ, ปัญหาผู้พิการ, ปัญหาการว่างงาน เหล่านี้เป็นต้น และปัญหาในระดับระหว่างประเทศที่สำคัญ คือ ปัญหาผู้ลี้ภัย

การสู้รบในกัมพูชาระหว่างฝ่ายต่างๆยุติลงด้วยข้อตกลงสันติภาพที่กรุงปารีส ค.ศ. 1991 โดยให้กองทัพเวียดนามออกจากกัมพูชา และให้ทุกฝ่ายในกัมพูชาวางอาวุธและหันหน้าเจรจากรวมถึงหลักการกำหนดใจตนเอง โดยจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้น ซึ่งกิจกรรมต่างๆดังกล่าวนั้นอยู่ในความดูแลและรับผิดชอบของสหประชาชาติซึ่งได้จัดตั้งกองกำลังรักษาสันติภาพขึ้นเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนาดังกล่าว ปัญหาภัยระเบิดในกัมพูชาได้รับความสนใจและได้รับการแก้ไขตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

การแก้ปัญหาที่ระเบิดในกัมพูชาของสหประชาชาติเป็นไปตามแนวคิดที่ว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของสหประชาชาติในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ และอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการในเรื่องเกี่ยวกับความก้าวหน้าและการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ดังที่ระบุไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ ในส่วนของ การแก้ปัญหาที่ระเบิดในกัมพูชาตามแนวคิดที่ว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของสหประชาชาติในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ เพื่อ "ธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ" ปรากฏออกมาในรูปแบบของแนวคิด 2 แนวคิดด้วยกัน คือ การปฏิบัติการรักษาสันติภาพของกองกำลังปฏิบัติการรักษาสันติภาพและแนวคิดในการลดอาวุธ

จากแนวคิดในการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ สหประชาชาติได้จัดตั้งกองกำลังปฏิบัติการรักษาสันติภาพเพื่อดำเนินการรักษาสันติภาพในกัมพูชาขึ้น ทั้ง UNAMIC และ UNTAC รับผิดชอบในการแก้ปัญหา ที่ระเบิดในกัมพูชาในช่วงระยะเวลาตั้งแต่การเข้าไปของ UNAMIC ในปลายปี ค.ศ. 1991 ซึ่งบทบาทเริ่มชัดเจนขึ้นในปี ค.ศ. 1992 และได้ก้าวหน้ามากขึ้นเมื่อ UNTAC เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในกัมพูชา จนกระทั่งเสร็จสิ้นภารกิจเมื่อปลายปี ค.ศ. 1993 UNTAC ได้แนะนำให้มีการจัดตั้งศูนย์ผู้ก่อการกำเริบแห่งชาติกัมพูชาขึ้น รวมถึงการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาที่ระเบิดในกัมพูชา โดยภารกิจที่สำคัญในการแก้ปัญหาที่ระเบิดในกัมพูชาของ UNTAC คือ การกวาดล้างระเบิดออกจากกัมพูชาให้มากที่สุดเพื่อลดผลกระทบของปัญหาดังกล่าว

นอกจากการปฏิบัติการรักษาสันติภาพแล้ว แนวคิดของสหประชาชาติที่ว่าด้วยอำนาจหน้าที่ในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ เพื่อ "ธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ" ในประเด็นของการแก้ปัญหาที่ระเบิดยังปรากฏออกมาในแนวคิดว่าด้วยการลดอาวุธ เพราะแม้ว่าการกวาดล้างระเบิดจะเป็นกิจกรรมสำคัญในการแก้ปัญหาที่ระเบิด และช่วยลดผลกระทบที่มีประชาชนได้ แต่อย่างไรก็ตาม ในแต่ละปีแม้จะมีการกวาดล้างระเบิดออกจากพื้นดินจำนวนมาก แต่ปริมาณระเบิดที่ถูกฝังลงไปใหม่ก็มีมากเช่นกัน ดังนั้นประชาคมระหว่างประเทศจึงพยายามหาแนวทางเพื่อให้มีการต่อต้านการใช้กับระเบิดอย่างเบ็ดเสร็จเพื่อประสิทธิผลในการแก้ปัญหาในระยะยาว ในความเป็นจริงความพยายามในการให้มีข้อบังคับตามกฎหมายเกี่ยวกับการต่อต้านกับระเบิดมีขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1977 แล้ว โดยเริ่มตั้งแต่พิธีสารต่อท้ายฉบับที่ 1 ปี 1977 ของสนธิสัญญาเจนีวา 1949 และในช่วงแรกของพิธีสารฉบับนี้ยังได้มีการจัดทำพิธีสารฉบับที่ 2 (พิธีสารว่าด้วยระเบิดบก) ต่อท้ายอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามหรือการจำกัดการใช้อาวุธตามแบบบางชนิด ที่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บร้ายแรงมากเกินไปหรือก่อให้เกิดผลโดยไม่เลือกเป้าหมาย ต่อมาในปี ค.ศ. 1996 ได้มีการแก้ไขอนุสัญญากับระเบิดอีกครั้ง แต่ทั้งหมด

ที่กล่าวมานั้นไม่มีกฎหมายฉบับใดประสบความสำเร็จสามารถยุติและหยุดยั้งการใช้กับระเบิดได้ โดยเฉพาะกับระเบิดสังหารบุคคลที่ใช้กันอย่างแพร่หลายไม่ว่าจะเป็นสงครามตามรูปแบบ หรือ สงครามกองโจร ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายต่อต้าน

จากความล้มเหลวในการทบทวนแก้ไขอนุสัญญาฉบับปี ค.ศ. 1996 นี้ รวมถึงประชาคมโลกมีความตื่นตัวต่อภัยจากกับระเบิดมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับระเบิดสังหารบุคคล จึงก่อให้เกิดความพยายามอย่างจริงจังในการผลักดันให้มีกฎระเบียบหรือกฎหมายเกี่ยวกับกับระเบิด โดยมีความพยายาม 2 แนวทางด้วยกันจากประชาคมระหว่างประเทศเพื่อวัตถุประสงค์ในการต่อต้านกับระเบิดทั่วโลก แนวทางแรก คือ การนำเรื่องเข้าที่ประชุมการลดอาวุธของสหประชาชาติ แต่แนวทางนี้เป็นไปอย่างล่าช้าและยังไม่เห็นผล แนวทางที่สอง คือ การต่อต้านกับระเบิดโดยใช้แนวคิดทางด้านมนุษยธรรม ซึ่งแนวทางนี้ได้รับการสนับสนุนจากประเทศต่างๆ อย่างกว้างขวาง มีการจัดทำอนุสัญญาขึ้น คือ อนุสัญญาว่าด้วย การห้ามใช้ สะสม ผลิตและโอน และการทำลายกับระเบิดสังหารบุคคล หรือเรียกว่า “อนุสัญญาออตตาวา”(1997) ซึ่งมีผลผูกพันให้รัฐที่ให้สัตยาบันปฏิบัติตามบทบัญญัติตามอนุสัญญาฉบับนี้ โดยสหประชาชาติได้รับบทบาทสำคัญเพื่อให้รัฐภาคีปฏิบัติตามบทบัญญัติของอนุสัญญาออตตาวา โดยรัฐภาคีจะต้องเสนอรายงานต่อสหประชาชาติทุกปีในความก้าวหน้าของการปฏิบัติตามบทบัญญัติในอนุสัญญาออตตาวา รวมถึงการเป็นศูนย์กลางข้อมูลเกี่ยวกับกับระเบิดของประเทศภาคีต่างๆ และบทบาทอื่นๆตามที่อนุสัญญาได้กำหนดไว้¹ จากผลผูกพันของอนุสัญญาออตตาวาทำให้รัฐภาคีต่างๆยุติการใช้ การสะสม การผลิต การโอนกับระเบิดสังหารบุคคล รวมถึงการทำลายกับระเบิดสังหารบุคคลที่มีอยู่ทั้งที่มีสะสมและที่กู้ขึ้นมาจากพื้นดิน ทั้งนี้และทั้งนั้น การเข้าเป็นภาคีรัฐสมาชิกอนุสัญญาออตตาวาเป็นไปด้วยความสมัครใจ ไม่มีการบีบบังคับแต่อย่างใด ฉะนั้น การปฏิบัติตามอนุสัญญาออตตาวาเป็นการช่วยลดและทำลายกับระเบิดดังกล่าวให้หมดไป

กัมพูชาเป็นรัฐภาคีของอนุสัญญาออตตาวา โดยได้ลงนามในอนุสัญญาเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม ค.ศ. 1997 แต่ด้วยปัญหาทางด้านการเมืองทำให้การให้สัตยาบันเพื่อรับผลผูกพันของอนุสัญญาล่าช้าออกไป กัมพูชาได้ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาออตตาวาในวันที่ 28 กรกฎาคม ค.ศ. 1999 ซึ่งอนุสัญญาดังกล่าวมีผลบังคับใช้ต่อกัมพูชาในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2000

¹ อ่านรายละเอียดได้ในบทที่ 2

ในส่วนของอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการในเรื่องเกี่ยวกับความก้าวหน้าและการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพื่อให้บรรลุเจตจำนงแห่ง “ความตั้งใจที่จะสถาปนาสภาวการณ์แห่งเสถียรภาพและความอยู่ดีกินดี” รวมถึง “การปฏิบัติตามหลักการแห่งสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานสำหรับทุกคน” แม้ว่าหลังจากการเสร็จสิ้นภารกิจของกองกำลังรักษาสันติภาพ บทบาทในการกวาดล้างกับระเบิดและการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องจะเป็นหน้าที่หลักของศูนย์กู้กับระเบิดแห่งชาติกัมพูชา แต่ศูนย์ดังกล่าวยังไม่แข็งแกร่งเพียงพอที่จะยื่นหยัดแก้ปัญหาเพียงลำพัง อีกทั้งกัมพูชาเองก็ไม่มีทรัพยากรเพียงพอในการดำเนินการดังกล่าว ด้วยตระหนักว่ากับระเบิดเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินงานให้ลุล่วงตามความตั้งใจข้างต้น สหประชาชาติได้จัดตั้งโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวกับกับระเบิดเพื่อให้การแก้ปัญหาที่ระเบิดมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ให้คำปรึกษา และเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญและหน่วยงานต่างๆ เข้าไปดำเนินงานในกัมพูชา อีกทั้งเรียกร้องให้นานาชาติให้ความช่วยเหลือแกกัมพูชาในกิจกรรมต่างๆ เพื่อแก้ปัญหากับระเบิดให้ลุล่วง

แม้ว่ากัมพูชาจะมีปัญหาทางด้านการเมืองทำให้การทำงานในการแก้ปัญหากับระเบิดชะงักงันไปบ้าง แต่อย่างไรก็ตามตลอดระยะเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1992 – 2000 นั้น การแก้ปัญหากับระเบิดในกัมพูชามีความก้าวหน้าและพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ตัวแสดงที่ชัดเจนและบ่งบอกถึงความก้าวหน้าในการแก้ปัญหากับระเบิดในกัมพูชาได้ดี คือ ปริมาณกับระเบิดที่ลดลงและจำนวนผู้ได้รับอุบัติเหตุจากกับระเบิดลดลงและมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ

ดังนั้น จากการศึกษาบทบาทของสหประชาชาติในการแก้ไขปัญหากับระเบิดในกัมพูชา จากปี ค.ศ. 1992 – 2000 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทและมาตรการของสหประชาชาติที่ได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อแก้ปัญหากับระเบิด ได้แสดงให้เห็นถึงปัญหาและภัยคุกคามที่กัมพูชาได้รับจากกับระเบิด รวมทั้งได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงบทบาทของสหประชาชาติในการแก้ปัญหาในกัมพูชาโดยเป็นไปตามแนวคิดที่ว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของสหประชาชาติในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ และอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการในเรื่องเกี่ยวกับความก้าวหน้าและการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

จากการศึกษาพบว่า สหประชาชาติมีบทบาทสำคัญ เป็นองค์การหลักในการแก้ปัญหากับระเบิดในกัมพูชาให้ลุล่วงหรืออาจเรียกได้ว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งเพราะผลกระทบที่ประชาชนและประเทศกัมพูชาได้รับอย่างเจ็บปวดจากกับระเบิดลดลง โดยดูจากปริมาณกับระเบิดและจำนวนผู้ได้รับอุบัติเหตุจากกับระเบิดลดลงและมีแนวโน้มที่ลดลงเรื่อยๆ โดยเป็นผลมาจาก

การดำเนินกิจกรรมในการกวาดกู่กับระเบิดและโครงการทำให้การศึกษาเกี่ยวกับกับระเบิดเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม แม้สหประชาชาติจะมีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับระเบิดในกัมพูชา แต่ความร่วมมือจากหน่วยงานและองค์กรเอกชนต่างๆ รวมถึงความช่วยเหลือจากนานาชาติมีส่วนสำคัญให้การแก้ปัญหาเกี่ยวกับระเบิดในกัมพูชาให้มีความก้าวหน้า แม้ว่าอาจจะต้องใช้ระยะเวลาอีกหลายปีกว่าจะกวาดกู่กับระเบิดจากผืนดินกัมพูชาออกได้หมด แต่ความก้าวหน้าในปัจจุบันเป็นสิ่งแสดงถึงแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาดังกล่าวในดินแดนกัมพูชาได้ดีในอนาคต เมื่อถึงเวลานั้น หลายฝ่ายหวังที่จะเห็นประชาชนกัมพูชาที่มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นรวมถึงมีสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชนตามที่มนุษย์พึงได้รับ โดยที่ไม่มีกับระเบิดเป็นอุปสรรคอีกต่อไป อีกทั้ง คงได้เห็นกัมพูชามีการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ควบคู่กันไปด้วยเช่นกัน

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย